

ITARD I SEGUIN — PIONIRI U PROUČAVANJU MENTALNE RETARDACIJE

Historijska uvjetovanost pojave Itarda i Seguina

Govoriti o Itardu i Seguinu kao pionirima u proučavanju mentalne retardacije, a ne osvrnuti se, barem ukratko, na historijat specijalnog odgoja, na značaj njihovih prethodnika, te na socijalne, političke i kulturne prilike prije i u vrijeme njihova djelovanja, ne bi bilo dovoljno za jasnu sliku njihove pozicije u teoriji i praksi specijalnog odgoja.

Društvo se oduvijek, na ovaj ili onaj način, bavilo svojim manje vrijednim članovima; postojale su kulture koje su ih progonile, druge koje su ih ignorirale i one koje su ih uništavale.

Spartanci su svoje hendikepirane potomke izlagali na Tajgetu. Srednji vijek bio je svjedokom eksploatacije retardiranih kao »lakrdijaša« na dvorovima. Doba reformacije sagledavalo je hendikepirane kao »opsjednute đavlom«. Međutim, usprkos ovakvog razvoja i interpretacija učenja Luthera i Kalvina, crkva je od 13. vijeka nadalje odigrala značajnu ulogu u otvaranju azila za slabe, nesposobne i retardirane s namjerom da ovi, manje sretni članovi društva nekako prežive u okrutnom i kompetitivnom društvu. Nepovoljan status retardiranih bio je, nadalje, kompliciran filozofijom koja je utjecala na stavove profesionalnih ljudi tog vremena. U centru pažnje je kontroverznost gledišta »hereditet—okolina« s relativnim efektima herediteta i okoline na rast i razvoj individue. Sve do 1800. g. prevladava **nativističko gledanje** da je hereditet primarni uzrok mentalne retardacije i da je ona neizlječiva. Ovo pesimističko gledanje isključuje tretman i edukaciju. Naglašeno je vjerovanje da je jednom retardiran zauvijek retardiran te da se tu ništa ne može učiniti.

Razvitkom kršćanstva pojedine religiozne grupe započinju primjenom filozofije širenja bratstva među ljudima i zaštitom onih kojima je zaštita bila potrebna, uključujući i mentalno retardirane. Tek u 17. vijeku društvo počinje organiziranjem institucija za retardirane, iako su poduzimani vrlo mali pokušaji za njihov odgoj i obrazovanje. S pravom se može reći da edukacija mentalno retardiranih počinje oko 1800. g. Kroz čitavo 19. i početak 20. vijeka nalazimo da oni koji se bave odgojem i dijagnosticiranjem stanja mentalno retardiranih dolaze iz medicinskih krugova. Interes za mentalno retardirane počeo je da se rasplamsava naročito u prvoj polovini 19. vijeka, šireći se iz Francuske i Švicarske u ostali dio Evrope i Ameriku. Niz pokreta tog vremena najuže je povezan s idejama Rousseaua, Locka, Enciklo-

pedista, Pestalozzija, Fellenberga. Staru filozofsku spoznaju da sve ideje i znanje postoje izvan čovjeka i da je njegov razum skladište informacija koje se prenose putem osjeta popularizirao je John Lock (1632—1704) učenjem o ljudskom razumu kao »tabuli rasi«. Na ovoj ideologiji Etienne de Condillac (1715—1780) bazira kompletan filozofski pravac — **senzualizam**. Sljedbenici ove škole mišljenja zastupaju stanovište da učenje dolazi samo preko osjeta i da svaka individua može razviti sposobnost za učenje ako postoji adekvatna stimulacija koja počiva na zlatnom pravilu — praksa usavršuje.

Značajna je činjenica da sistematski studij mentalne retardacije izrasta iz pokušaja edukacije slijepih i gluhih. Jacob Rodrigues Pereire (1715—1780), španjolski učitelj gluhih poznati je inicijator pokreta za odgojem teško retardiranih, pokreta kojem možda najviše duguju njegovi sljedbenici u Francuskoj i Švicarskoj, Itard i Seguin, i u manjoj mjeri Guggenbuehl. Čak štaviše, pionir u tretmanu teško retardiranih u Francuskoj provodio je svoj rad u instituciji za gluho-nijeme, a prva eksperimentalna škola za teško retardirane u Americi smještena je u ustanovi za slijepe. Iako Pereire nije imao direktan kontakt s mentalno retardiranim osobama, njegov rad s gluho-nijemima do te je mjere utjecao na rad Itarda i Seguina da je Barr (1904) napisao da bez Pereira Itardov rad ne bi bio moguć. Glavna Pereirova zasluga bila je u provođenju ideje da se gluho-nijemima može pružiti pomoć u komuniciranju. Bio je također upoznat s idejama Locka i Berkeleyja, s Duverneyovom studijom uha i Lecatovom fiziologijom osjeta.

Jean Marc Gaspard Itard

Prvi sistematski pristup odgoju mentalno retardiranih vezan je za ime Itarda i njegov eksperiment s Viktorom, divljim dječakom iz Aveyrona, Francuska, 1799. Postoje različite verzije o načinu hvatanja dječaka, starog oko 12 godina koji je više sličio divljoj životinji nego ljudskom biću. Bonattere ga opisuje kao »nenaviknutog na našu hranu, koji bira svoju ishranu mirisom, ali u isto vrijeme indiferentnog na dobre ili loše mirise; pio je ležeći ispružen na tlu; trgao dijelove odjeće na sebi, neprestano pokušavajući da pobjegne; često je hodao na sve četiri; borio se grizući zubima; potpuno nesposoban da producira artikulirane glasove.« (Davies, 1960, s. 10). Daljnje karakteristike Viktorova ponašanja bila su njegova nekontrolirana raspoloženja, ponekad u stanju depresije, drugi puta u stanju veselog uzbuđenja. Nije reagirao na jake zvukove i muziku (npr. pucanj pištolja tik iza njega), ali je bio osjetljiv na pad oraha s drveta. Činilo se da nije razlikovao toplo od hladnog. Očima nije mogao fiksirati objekte.

Itard, koji se zainteresirao za dječaka, odbacivao je učenje nativista i prihvaćao Locka i Rousseaua. Bio je mišljenja da je očita teška subnormalnost samo rezultat pomanjkanja uobičajenih iskustava koja su dio odgoja civiliziranog čovjeka. Iz Lockove teze, da je sve znanje stečeno iskustvom, zaključuje da je Viktoru nužan samo odgovarajući trening koji bi nadomjestio njegov oskudni mentalni sadržaj i učinio ga prosječnom individuumom. Kao eksponent senzualizma Itard je vjerovao da će postepenim slijedom senzornih stimula djelovati na razvoj normalnog intelektualnog funkcioniranja. Itard je s nevjerojatnom strpljivošću ustrajao na svom stanovištu treninga dječaka usprkos beznadne dijagnoze njegova učitelja Philippa Pinela, glavnog liječnika ustanove za duševno bolesne u Bicetreu kraj Pariza. Pinel je bio uvjeren u stanje teške mentalne reterdacije i njene neizlječivosti. Itard je pokušavao

riješiti problem koji potiče pitanje što je to što određuje stupanj inteligencije i prirodu pojmova kod osobe koja je od rođenja lišena ljudske stimulacije. Ako prihvatimo opću filozofsku bazu učenja Itarda možemo pretpostaviti da je Itard bio suglasan sa spoznajom da je konačni stupanj intelektualnog funkcioniranja individue u većini produkt okolnih utjecaja koji djeluju u toku razvoja. Isto se tako može teoretski postaviti Itardovo vjerovanje da razlike između mentalno retardiranog djeteta, normalnog djeteta ili genija ne ovise o njegovoj nasljednoj osnovi već štaviše o vrsti okolnih stimula kojima je ono tokom života izloženo. Dakle, analogno tome Itard je smatrao da je Viktor u svojim reakcijama »poput životinje« jer su svi ti okolni stimuli u njegovom ranom periodu razvoja bili poput životinjskih. U daljnjem razmatranju Itardovih postavki dolazi se do konstatacije da je Itard vjerojatno samo površno proučavao Looka previdjevši činjenicu da je za mentalni razvoj potrebno ne samo iskustvo već da mora postojati mentalni kapacitet koji će primiti i koristiti to stečeno iskustvo.

Sudeći po metodi kojom se služio u Viktorovu treningu, Itard je smatrao mogućim »liječenje« mentalne retardacije jednostavnom zamjenom životinjskih asocijacija »ljudskim iskustvom« odnosno kreiranjem odgovarajućih stimula kulture i civilizacije koji će dječaka što bolje približiti kriterijima u kome živi. U literaturi se navodi primjer da je Itard pokušavao naučiti Viktora da senzorno diskriminira kvalitet vrućeg i hladnog ne samo zbog tih kvaliteta kao takvih već da ga učini dovoljno osjetljivim na promjene temperature, kako bi njegovo oblačenje bilo što adekvatnije i što manje odstupalo od ljudskih kriterija.

Naučna literatura na području mentalne retardacije počinje publikacijom Itardova djela iz 1801. g. »Divlji dječak iz Aveyrona« koje je postalo klasikom u historiji edukacije mentalno retardiranih. Itard je inicirao ekstenzivni program treninga dječaka pri čemu je imao u vidu pet glavnih ciljeva i zadataka mentalnog i moralnog odgoja. Prvo, socijaliziranje dječaka Itard je želio utjecati na njega kreirajući njegov socijalni život mnogo prijatnijim od onog kojim je dosada živio, ali istovremeno rukovodeći se što je više moguće prijašnjim načinom života dječaka. Drugi i glavni zadatak Itarda bio je aktiviranje nervnog sistema stalnim i snažnim djelovanjem senzorne stimulacije i povremenim intenziviranjem emocija. U senzornom treningu Itard je polazio od senzorne diskriminacije svakog osjeta posebno, koncentrirajući se najprije na auditivnu, a zatim na vizuelnu stimulaciju. U treningu osjeta sluha Itard je započeo na primitivnom nivou diskriminacije grubih zvukova (bubanj i zvono). Postepeno je uvodio u auditivni trening sve finiju auditivnu diskriminaciju, podučavajući Viktora da prepozna pojedine tonove ljudskog glasa. Međutim, su uvijek nanovo frustrativne reakcije pri neuspjehu kao i radosno uzbuđenje, kada se postigao uspjeh, bile kočnica daljnjem učenju. Vizuelni trening slijedio je iste principe kao i auditivni. Nakon mnogo specifičnih vježbi vizuelne diskriminacije Itard je uspio u tome što je Viktor mogao identificirati neke pisane riječi, iako bez razumijevanja njihovih značenja. Također je naučio da diskriminira boje. U treningu osjeta okusa, mirisa i opipa Itard je kod dječaka zamijetio simultano poboljšanje. Njegov zaključak je bio da su spomenuti osjeti vjerojatno modifikacije kože, dok je sluh i vid smatrao intelektualnim, subjektivnijim kvalitetama i odvajao ih u posebnu kategoriju. Trening se sastojao od parova senzornih stimulacija velikih kontrasta uz sve veće smanjivanje ekstremnih razlika. Daljnje nastojanje Itarda sadržano je u trećem zadatku — proširenju pojmova i kreiranju ljudskih potreba i želja — poveća-

njem socijalnih kontakta. Na ovom području postignut je mali napredak. U naporima da ga nauči govoriti, što je bio četvrti zadatak. Itard je slijedio analitičku metodu koja se koristila u radu s gluhima kombinirajući je s metodom auditivnog treninga i asociiranjem riječi s objektima. Isto tako pokušavao je s vježbama imitiranja govora. Posljednji cilj treninga bio je Viktorov intelektualni razvoj. Ovaj aspekt, međutim, usko je vezan uz učenje govora i čitanja. Jedna od disciplina u stimulaciji mentalnog razvoja sadržavala je povezivanje odštampane riječi sa stvarnim objektom. Itard je vjerovao da će Viktor dolaskom u pubertet brže napredovati, ali dogodilo se obratno, s dječakom se nije više moglo raditi. Promjene koje su nastupile u pubertetu pobudile su iznova u dječaku divlje i nekontrolirane reakcije. Postao je u tolikoj mjeri nepodesan za daljnji tretman da je odstranjen iz institucije i ostatak je života proveo van institucije sve do smrti 1828.g. Itard je smatrao da je njegov petogodišnji trud rezultirao neuspjehom, čak je u potpunosti odbacio rad s mentalno retardiranima i nastavio svoje eksperimente s gluhima.

Međutim, službeno mišljenje Francuske akademije nauka govori o pozitivnom doprinosu Itardovog eksperimenta pedagoškoj teoriji i praksi. Njegov rad je bio prvi naučni pokušaj odgoja teško mentalno retardirane osobe. Itard je ukazao na primjenu psiholoških principa na problem učenja. Jedan od pedagoških značajnih momenata sigurno je činjenica da je najpravičnije da se Viktor komparira sam sa sobom u mjerenju stupnja njegovog razvoja, naglašavajući pritom pedagošku vrijednost intraindividualne procjene. To je ono što Itard nije mogao sagledati. »Moramo se podsjetiti što je dječak bio kada je došao u ruke liječnika, uvidjeti što je on sada: i više, razmotriti udaljenost koja ga dijeli od njegove polazne točke do one koju je dostigao; i s koliko je mnogo novih i ingenioznih načina učenja ova praznina ispunjena.« (Kanner, 1964, s. 16) Dječak koji je u početku bio nijem, hodao na sve četiri, pio vodu ispružen na tlu, grizao i grebao svakoga tko se miješao u njegove aktivnosti, naučio je da prepozna neke objekte, identificira slova abecede, razumije značenja mnogih riječi, imenuje stvari i dijelove stvari, usvoji relativno finu senzornu diskriminaciju. Iako nije usvojio govor, ipak nije ostao potpuno nijem, naučio je izreći neke jednosložne riječi, savladao vokale i konzonante d i l. Pokazivao je više afektivnosti i privrženosti za osobu koja se njime direktno bavila.

Svojim radom Itard je inspirirao svoje sljedbenike u sistematskom proučavanju mentalne retardacije. Seguin, i mnogo kasnije Montessory, Decroly i drugi nastavili su svoju djelatnost stopama Itarda.

Edouard Onesimus Seguin

U stavovima Itarda Seguin je vidio rezultate tadašnjih utjecaja Saint Simonista, čija je aktivnost bila uperena na poboljšanje fizičkih i socijalnih uvjeta najbrojnije i najsiromašnije klase. U vrijeme kada je Seguin započeo radom naziralo se nekoliko utjecajnih okolnosti koje su pridonijele razvoju Seguinove pedagogije. Jedna od njih, u prvoj polovici 19. st. bila je socijalna i politička situacija s razvitkom industrije, korporacija, legislacijom za zaštitu djece radnika, reformom zatvora, olakšavajućim mjerama protiv nezaposlenosti i dr. Daljnji elemenat koji je poslužio kao baza Seguinovom učenju bila je pedagoška teorija i praksa u općoj i specijalnoj pedagogiji. Medicinske opservacije tehnike vezane za napredak u medicini postale su integralni dio Seguinove metodologije. Glavni izvori njegove fiziološke teorije bili su Jean Andre

Rouchoux i Claude Nicholas Lecat. Lecat je izradio specijalnu studiju strukture i funkcije senzornih receptoara.

Itard, kod kojeg je Seguin studirao, potakao ga je da se posveti istraživanju i tretmanu teške mentalne retardacije. Seguin je također bio učenik poznatog psihijatra Esquirola koji je 1828. g. formulirao prvu jasnu definiciju stanja koje se onda nazivalo idiotijom: »Idiotija nije bolest već stanje u kome se nikada nisu manifestirale intelektualne sposobnosti ili se one nisu nikada dovoljno razvile da bi omogućile da idiot stekne toliko znanja kao osobe njegove dobi, a koje bi, smještene u slične uvjete, s njime bile sposobne da ga usvoje. Idiotija počinje rođenjem ili u onoj dobi koja prethodi razvoju intelektualnih i emocionalnih funkcija, a koje su od početka upropaštene i ostatak će takve tokom čitavog života«. (Davies, 1960, 16)

Usprkos ovakvom pesimističkom gledanju na stanje teške mentalne retardacije, Seguin je započeo s individualnim pokušajem odgoja dječaka na ovom stupnju razvoja, 1837. g. Nakon upornog rada od 18 mjeseci dječak je pokazivao mali napredak. Navodi se da je mogao bolje koristiti svoje osjete, memorirati i upoređivati, mogao je govoriti, pisati i računati. Diskutabilno je da li se zaista radilo o istinskoj teškoj mentalnoj retardaciji i Esquirol, koji je među prvima bio pozvan da dade svoje mišljenje o uspješnom tretmanu, ogradio se izjavom da je dječak bio nalik »idiotu«. No i pored toga Seguinu je odati priznanje kao osobi koja je u stanju da uspješno primjenjuje i proširi svoj pedagoški sistem.

Seguinova teorija odgoja bazira se na **neurofiziološkoj hipotezi**. U skladu s neurofiziološkom teorijom o podijeli nervnog sistema na dvije glavne kategorije, periferni i centralni nervni sistem Seguin je na isti način diferencirao dva tipa mentalne retardacije. U perifernoj mentalnoj retardaciji centralni nervni sistem je intaktan, ali senzorne impresije ne dostižu do centralnog dijela zbog oslabljenih ili oštećenih receptora. U tretmanu ovog tipa retardiranih osoba Seguin je vjerovao da će specijalnim treningom perifernog nervnog sistema ojačati receptore i tako omogućiti da implusi dopru do centralnog nervnog sistema. Kod drugog tipa, **centralne** mentalne retardacije, gdje dolazi do oštećenja centralnog nervnog sistema tretman je isti, jer je Seguin vjerovao da će bombardiranje centralnog nervnog sistema kroz receptore stimulirati nervne stanice korteksa i omogućiti bolje mentalno funkcioniranje. Seguin je svakom senzornom organu pripisivao pasivnu i aktivnu funkciju, svaka senzorna funkcija sadržavala je korespondentnu funkciju koja je obilježavala aktivnost mozga nakon primljene poruke. Ovakav pristup je na višem stupnju od Itardova, koji nije ulazio u procese nervnog funkcioniranja.

Seguinov program rada obuhvaća;

- 1) fizički trening, motorni i senzorni,
- 2) intelektualni trening, uključujući akademski dio i tehniku govora,
- 3) moralni trening ili socijalizaciju.

U fizičkom dijelu treninga Seguin je išao za tim da osposobi mišiće djeteta (pojedinačno) sve dok dijete nije pokretalo glavu, ruke, noge, obuhvaćalo predmete rukom, savladalo stajanje i hodanje. Prva zadaća motornog treninga je korekcija automatskih pokreta i kompenzacija nedostataka mišićnog sistema. Kao kontrast aktivnom pokretu Seguin je uporedo ustrajao na provođenju pasivnog pokreta (terapija masažom ili pasivno razgibavanje zglobova). Korištena su mnoga gimnastička sredstva koja su davala osjećaj hodanja,

skakanja, hvatanja objekta (npr. ljestve, greda, karike, mlin koji se pokreće gaženjem točka, uža za preskakivanje, kosa daska s hvataljkama za korekciju držanja). Što je bilo više moguće, inzistiralo se na vježbama i igrama zajedničkim svoj djeci, preferirajući prirodne aktivnosti u odnosu na formalnu gimnastiku. Dakle, kao konačni rezultat sve više su se upotrebljavale lopta, tačke, čekić, zvonio i sl. Slijed pokreta diferencirao se sve do fine motorne koordinacije. Formalni gimnastički dril zamjenjuje se hodanjem po neravnim terenima, slobodnim igrama. Seguin je propagator školskih učionica na svježem zraku i iscrpno je razradio glavne zahtjeve za efektivno planiranje odgojnog programa.

Veoma važan dio u motornom razvoju predstavljao je trening ruku. Jedna od poznatih vježbi je penjanje po ljestvama sa trostrukim zadatkom (hvatanje, držanje, puštanje). Seguin je vjerovao da je uloga nastavnika i roditelja prvenstveno u stimuliranju djetetova manipuliranja stvarima i taktilne diskriminacije okolnih objekta. Djetetu treba prezentirati različite stimule po veličini, obliku, kvaliteti materijala, temperaturi, težini. Smatrao je da su svi osjeti modifikacija taktilnog osjeta i tako senzorni trening započinje osjetom opipa. Trening okusa i mirisa uvodi se odmah iza treninga opipa i tretiraju se zajedno, obično kroz hranu i druga iskustva. Manipulativni materijali i igre koje je Seguin izradio našli su svoje mjesto u modernim nastavnim sredstvima (Seguinova ploča za umetanje oblika)

Auditivni trening obuhvaćao je tri područja treninga. Prvo se odnosi na zvuk općenito, drugo na prepoznavanje muzičkih skala, treće na vokalne izražavanje. Naglašavao je upotrebu muzike, živahna muzika prethodila je fizičkim vježbama, drugi produženi tonovi pratili su govorne vježbe. Seguinov formalni trening govora uklapao se i proizlazio je iz senzornog treninga. Pisanje je Seguin podučavao kao imitativnu vježbu, a čitanje (koje je uvodio kasnije) kao rezultat kombinacije govora i pisanja. Riječi su izgovarane, zatim su zapisana njihova imena i konačno ti objekti su dati djetetu da s njima manipulira. Kao dodatak pisanju i čitanju akademski trening uključivao je i jednostavno poimanje broja i proučavanje funkcije riječi. Gramatika kao i rad s brojevima proizlazi iz iskustva, npr. shvaćanje glagola dato je popratnom aktivnošću.

Procesi kao što su upotreba novca, održavanje zdravlja bili su dio moralnog treninga. Međutim, bazični element Seguinove koncepcije moralnog treninga bilo je njegovo povjerenje u pozitivan kontakt pedagoga i šticienika (utjecaj Sain Simona, Rousseaua, Pestalozzija). Drugi važan aspekt je uloga nastavnika ili terapeuta, njegovo neverbalno ponašanje je jednako tako važno kao i verbalno ponašanje. Uz naglašavanje ličnosti i ponašanja pedagoga isticao je moralne utjecaje grupne interakcije.

Uz individualni tretman teško retardiranog dječaka Seguin 1837. g. osniva u Parizu prvu školu za odgoj teško retardiranih. Za svoj rad biva nagrađen i postavljen za direktora škole za teško retardirane u Bicetre-u. Njegova publikacija koja se također smatra klasičnim djelom u literaturi o mentalnoj retardaciji, »Moralni tretman, higijena i edukacija idiota i ostale zaostale djece« priznata je kao vrijedan doprinos koji je Seguin dao čovječanstvu. Za vrijeme francuske revolucije 1848. g. Seguin emigrira u SAD. Tamo je odigrao glavnu ulogu kao savjetnik svima onima koji su bili zainteresirani u osnivanju rezidencijalnih ustanova za retardirane i zalagao se za poboljšanje tretmana u već postojećim institucijama.

L I T E R A T U R A

1. Davies, S. P. (1960): *The Mentally Retarded in Society* Columbia University Press, New York
2. Ellis, R. N. (1963): *Handbook of Mental Deficiency* Mc Graw Hill Series in Psychology
3. Hutt, M. and Gibby, A. (1959): *The Mentally Retarded Child* Allyn a. Bacon Inc., Boston
4. Itard, J. M. G. (1962): *The Wild Boy of Aveyron* Appleton — Century — Crafts, New York
5. Kanner, L. (1964): *A History of the Care and Study of the Mentally Retarded*
6. Kirk, A. S. (1962): *Educating Exceptional Children* Houghton Mifflin, Boston
7. O'Connor, N. a. Tizard, J. (1956): *The Social Problem of Mental Deficiency* Pergamon Press, London
8. Philips, I. ed., (1966): *Prevention and Treatment of Mental Retardation*
9. Pritchard, D. G. (1963): *Education of the Handicapped (1760 — 1960)* Routledge a. Kegan Paul, London
10. Stevens, H. A., Heber, R., ed. (1964): *Mental Retardation A Review of Research* The University of Chicago Press, Chicago
11. Tablot, M. E. (1964): *Edouard Seguin — A Study of an Educational Approach to the Treatment of Mental Defective Children* Teachers College, New York

S u m m a r y

ITARD AND SEGUIN — THE PIONEERS IN THE STUDY OF MENTAL RETARDATION

This article discusses the history of the care of the mentally retarded. Interest in the education of the mentally retarded began to flare up in the first half of the 19th century, spreading from France and Switzerland to other civilized countries of Europe and to United States.

A number of developments occurred at this time. Some of them are closely connected with the ideas of Rousseau, the Encyclopedists, Pestalozzi and Fellenberg.

The whole movement cannot be fully appreciated without a review of the individual efforts of the men who originated the educational and institutional work with the mentally retarded, Itard and Seguin. Itard had proved that even a severe mentally retarded person could be improved to some extent by appropriate training. Seguin introduced his method of the combined physiological and moral treatment of the severe mentally retarded.

Dubravka Levandovski, asistent
Visoka defektološka škola, Zagreb